

שבוע הניידות האירופאי - מהיר יותר, בריא יותר, נקי יותר - האם גם בישראל?

נועם ואן דר האל*, גליה הוז**

אזרחים, שכונות, פעילות וארגונים המעוניינים לשפר ולייעל מרחב תנועה באזורם, שולחים מכתב לצוות שבוע הניידות, וזה מקדם את דרישות האזרחים לשינויים בפרברים ולא דווקא במרכזי הערים. שינויים אלו מהווים יתרון משמעותי לאזרחי האזור ברמת הארגון, והעלות של שינויי המרחב התנועתי בפרברים, נמוכה וזולה בהרבה לעומת שינויים במרכזי הערים. במהלך שבוע הניידות נבחנים מספר אזורים שבמהלך השנה נמצאו כמקומות בעלי פוטנציאל לשינויים במרחב. הרחוב נסגר לתנועה ולערייה יש אפשרות לבחון את התועלות ו\או החסרונות הבאים עם שינויי התחבורה. החל מאירועי השנה, בסוף שבוע הניידות, לפחות רחוב אחד בכל עיר זוכה לשינוי המוצע ועובר למצבו החדש באופן תמידי. מטרת שבוע הניידות היא לקדם את התחבורה הציבורית והשימוש באמצעי תחבורה בעלי אנרגיה חלופית. כמו כן, הוא בא להעלות את המודעות לסיכונים לבריאות הציבור כגון זיהום אוויר. בנוסף, שבוע הניידות מאפשר ראייה שונה על אופי התנועה במיוחד במקומות שבהם, זמנית, אסורה הכניסה לכלי רכב. זוהי אפשרות לכל עיר המשתתפת באירוע להראות עד כמה הנושאים הסביבתיים חשובים לה. העיריות וחברות התחבורה מקבלות אפשרות יוצאת דופן להתאים עצמן לשינויים הכרחיים בתחום התחבורה, ובאותו הזמן מאפשרות לתושבים לבטא את תמיכתם ולהיות מעורבים בשינויים שהם עצמם מציעים. כל עיר שמתשתפת ב"שבוע הניידות" מקבלת יד חופשית לארגן את הפעילויות שלה ודואגת לערב כמה שיותר אנשים בביצוע הפעילויות. למעשה, מספר קטן של רחובות נסגרים במהלך "שבוע הניידות", אך אלו מספקים גם הנאה בהליכה ברחובות הנקיים והשקטים וגם ביצועי מחקר על זיהום אוויר ורעש, המשווה את התוצאות עם הנתונים במצב הרגיל. מחקרים של שנים קודמות הראו שיפור בזיהום האוויר והרעש ולתוצאות אלו חשיבות כלל עולמית.

מספר דוגמאות של פעילויות מקוריות בשבוע הניידות האירופאי:

"הרכב גוזל יותר מדי מקום" - פינלנד

אנשים עורכים פיקניק ליד רכב חונה

כמדי שנה, חוגגים באירופה בין התאריכים 16-22 לספטמבר, את שבוע הניידות. בישראל, "שבוע התחבורה הציבורית" מתוכנן להתחיל ביום מרכזי ב-17 באוקטובר, עם פעילות הממשיכה עד ל-22 באותו חודש. מטרת האירועים הינה העלאת המודעות (בקרב הציבור הרחב ובקרב מקבלי החלטות) לצורך להפחית השימוש ברכב הפרטי ולעבור לאלטרנטיבות כגון תחבורה ציבורית, הליכה ברגל, רכיבה באופניים ועוד.

שבוע הניידות האירופאי

שבוע הניידות באירופה השנה הינו בסימן "רחובות לאנשים". כך, מדי שנה מוסכם הנושא שיכתוב את אירועי אותה שנה. בשנת 2002, בפעם הראשונה שצויין האירוע, הנושא שנקבע היה "מודעות לתחבורה בת קיימא". ב-2003, השבוע היה בסימן "נגישות", ב-2004 - "רחובות בטוחים לילדים", ב-2005 - "תחבורה חכמה", ובשנת 2006 נושא שבוע הניידות היה "שינוי האקלים".

עם השנים, מספר הערים המשתתפות בשבוע הניידות עולה בקצב מסחרר. בשנת 2002 השתתפו 418 ערים, ב-2003 השתתפו 721 ערים, ובשנת 2006 היו כבר 1,322 ערים מ-30 מדינות, הכוללות 500 מיליון אזרחים שהשתתפו בשבוע הניידות. חשוב לציין שעל אף השם הרשמי, "שבוע הניידות האירופאית", ערים מארצות מחוץ לאירופה השתתפו גם הן באירועים, ביניהן ערים ממדינות אמריקה: אקוודור, קולומביה, ארגנטינה, ברזיל, ונצואלה וקנדה, וכן ממדינות אסיה: יפן, תאילנד, טיוואן ודרום קוריאה.

"שבוע הניידות האירופאית" מופק בעזרת שותפות בין שלושה ארגונים כלל אירופאים מרכזיים, נציגי ממשלות וסוכנויות, אגודות וארגונים אירופאים ובין לאומיים, והוועדה האירופאית ל"שבוע הניידות".

שלושת הארגונים שלקחו על עצמם לרכז את "שבוע הניידות" הינם Climate Alliance, Energie-Cités, EUROCITIES. שלושה ארגונים אלו פועלים למען חיזוק הקשרים בין המדינות ומימוש חוקי הסביבה אשר העמידו לעצמן מדינות האיחוד האירופאי. אחת מפעילויותיהן הינו "שבוע הניידות האירופאית". שבוע זה מתקצב על ידי הוועדה האירופאית המיוחדת לשבוע זה, הנתמכת כלכלית ופוליטית על ידי הממשלות המשתתפות.

ועדה זו, המורכבת מצוות רכזים ממדינות אירופה השונות, דואגת להפיץ ולעודד את "שבוע הניידות" ברמה המדינית ומהווה חוט מקשר בין כל השותפים מרמת האזור וארגוני השכונות, ועד לראש הצוות האירופאי.

ברוב המדינות, המשרד לאיכות הסביבה או משרד האנרגיה מניעים ומסבסדים את הפעילויות הארציות במשך שבוע הניידות. החל משנת 2004, הוקמו בעיריות השונות באירופה צוותים האחראים לקידום ושיפור מרחב הניידות לנתיבי תחבורה ציבורית, לרכבי אופניים ולהולכי רגל.

* רכז יום התחבורה הציבורית, "תחבורה היום ומחר". בוגר תואר שני באקולוגיה, האוניברסיטה של אמסטרדם, הולנד.

** צוות תחבורה, מגמה ירוקה.

מוניות אופניים, וילניוס - ליטא

בפברואר 2007, במהלך ההכנות לקראת "שבוע הניידות" הבא ובכנס הסיכום של הוועדה האירופאית, הזמין חבר שופטים של הוועדה ערים שבלטו באירועי השנה שעברה: ברמת הפעילויות, בכמות הפעילויות, ביישום התוכניות ובהצלחה בפעילות הכוללת שיתוף אזרחים. עיר אחת מבין כלל הפינליסטיות זכתה להכרה כלל אירופאית ובפרס "שבוע הניידות". הערים שעלו לשלב הגמר ואשר הוזמנו להכרזת המנצח היו: בולוניה (איטליה), בודפשט (הונגריה), קסקאס (פורטוגל), אלבלג (פולין), גלזגו (בריטניה), לאון (ספרד), ננט-מטרופולין (צרפת) ואוסטרסונד (שוודיה).

במקום השלישי הוכרזה העיר: בודפשט, הונגריה

כ- 1,500 נציגים שיתפו פעולה בארגון הכולל של "שבוע הניידות" בבודפשט. בעבר היה נהוג בבודפשט לצאת לרחובות בימי ראשון וליהנות משלל הפארקים, הרחובות הרחבים, הליכה לאורך הדנובה, שית בנהר ועוד. כיום, עם השתלטותם של הכבישים הסואנים, תחושת הייחוד של ימי ראשון נמוגה והימים הפכו לרועשים ומזוהמים.

החשיבות והמודעות בקרב תושבי בודפשט באה לידי ביטוי במהלך "שבוע הניידות" כאשר כ- 110,000 אזרחים ניצלו את שני הימים שהוכרזו כ"יום ללא רכב" (בשאר הערים נהוג לקיים יום אחד ללא רכב) ביציאה לרחובות והשתתפות בשלל פעילויות כמו רכיבה על אופניים, מוניות אופניים ואירועים מרכזיים נוספים.

נציגים של חברות אנרגיה ניצלו את האפשרות לערוך מדידות זיהום אוויר ורעש ברחובות ללא הרכבים ולהשוות את נתוניהם עם רמות הזיהום בימים רגילים.

במהלך "שבוע הניידות" השתתפו עוד כ-40,000 אזרחים בפעילויות נוספות כגון תערוכה גדולה על אנרגיה חלופית, בה השתתפו חברות המפתחות ביו-דיזל, שמושים טכנולוגים במערכות הנעה ידידותיות לסביבה, וכן חברות מכוניות אשר הציגו בפני המבקרים את מיטב הטכנולוגיה החדשה לסביבה בת קיימא. כמו כן, נערך כנס מרכזי על תחבורה עם נציגים מחברות שונות.

הפעילות שהחלה עם "שבוע הניידות" וקיבלה קביעות לאחריה, הייתה הארכת קווי אוטובוס קיימים והוספת קווים חדשים אשר מגיעים עד לפרברי העיר. בפעילות שכזו מעורבים יחד עם נציגי הוועדה גם אזרחים תושבי המקום אשר חשוב להם הפיתוח וקידום מודעות הציבור ליתרונות השימוש בתחבורה הציבורית. יחד, הם מקדמים את הפעילות ולבסוף זוכים להכרה מלאה.

במקום השני הוכרזה העיר: בולוניה, איטליה

במהלך "שבוע הניידות", בולוניה תכננה מספר פעילויות מוצלחות בשיתוף עם חברות תחבורה, ארגונים סביבתיים, אוניברסיטאות וגורמים בערייה. 21 אוטובוסים חדשים וידידותיים לסביבה הושקו

מצב החנייה וגודל המקום שרכב זקוק לו, עולה מדי שנה. בערים גדולות בשעות עומס אין די מקום לכל הרכבים בהשוואה למספר הרחובות. למרות שגורם זה יוצר בעיות חנייה ופקקי תנועה, כמות כלי הרכב על הכביש בתחום העירוני גדלה כל הזמן. רכבים פולשים למקומות ציבוריים ולרחובות קטנים וחונים לעיתים תכופות בכיכרות ועל סף צמתי דרכים. הרכב הפרטי הינו אמצעי התחבורה הגדול את מלוא השטח בעיר, בהשוואה לאופניים הגדולים רבע ואוטובוס הגדול 1/30 משטח הרכב הפרטי לכל נוסע.

"תן לרחובך חזות חדשה" - בלגיה

אחת מפעילויות השנה בבלגיה תהיה תחרות של מי יצייר את פסי הזברה הארוכים ביותר או היצירתיים ביותר. תיתן האפשרות להתחרות ברחובות אשר ייסגרו לתנועה במהלך השבוע, כל זאת בצורה ידידותית לסביבה. הרעיון הוא להפוך את כל הרחוב לנעים יותר להולך הרגל ולרוכב האופניים, ובאותה שעה, לאפשר פעילות יצירתית על הכביש ולנסות אף לזכות בפרס לפסי הזברה הארוכים ביותר והיצירתיים ביותר.

"סוגרים את הרחוב הארוך ביותר" - קנדה

ב-22 לספטמבר מצוין בערים רבות המשתתפות ב"שבוע הניידות" יום ללא רכב פרטי והרחובות סגורים לכלי רכב. השנה החליטה עיריית טורונטו לסגור את הרחוב הארוך ביותר בעיר. מתוכננות פעילויות רבות לאורך הכביש כולו כגון, הופעות רחוב, פעלולי אופניים, ריקודים, מסיבות, טקסים, תחרויות ועוד.

"בלי אוטו - גם הולך" - בלגיה

כאמור היום האחרון ב"שבוע הניידות" מצוין ביום ללא רכב. בבלגיה ניצלו את יום זה אלפי אנשים שרכבו ברחובות הפתוחים וביקרו ללא חשש באתרים היסטוריים, מוזיאונים וקרקסים. קרוב ל-80% מכלל העונים על הסקר, דיווחו שהיו מעוניינים לסגור את הרחוב שלוש פעמים בשנה וליהנות מאוויר נקי ושקט אשר ינעים את פעילויות הציבור.

השקת תוכניות שונות בתחום התחבורה הציבורית והחלופית, ועוד רעיונות יצירתיים רבים שמטרתם להראות לציבור כי אפשר לנוע ממקום למקום לא רק ברכב פרטי. מדי כמה שנים נעשה ניסיון לעורר את הרשויות המקומיות לערוך "יום ללא מכוניות" במועד בו הוא מצוין ברחבי העולם, אך ללא הצלחה.

בשנת 2004, בעת ש"יום ללא מכוניות" הפך כבר לדבר שבשגרה ביבשת אירופה, ואף הורחב ל"שבוע ניידות" שלם, נערך גם בישראל בפעם הראשונה יום התחבורה הציבורית. האירוע החגיגי צוין בנסיעות חיים בחלק מקווי הרכבת ובאוטובוסים בערים הגדולות, באירועים חגיגיים ברחבי הארץ בתחנות מרכזיות ועל גבי האוטובוסים ובהשקת "פורום המנכ"לים של התחבורה הציבורית".

גם בשנת 2005 צוין יום התחבורה הציבורית בארץ, הן באירועים חגיגיים שנערכו לצרכים תדמיתיים, והן בהשקת פרויקטים תכליתיים ורלוונטיים, כמו "כרטיס חופשי סטודנטיאלי", המאפשר לסטודנטים נסיעה חופשית באוטובוסים עירוניים במהלך הסמסטר, במחיר מוזל. האירועים מלווים מדי שנה בכיסוי תקשורת רחב, המעניק נראות ציבורית גבוהה למקומה של התחבורה הציבורית כגורם מרכזי בקביעת איכות החיים ואיכות הסביבה. לצערנו בשנת 2006 המלחמה שיבשה את התוכניות ויום התחבורה הציבורית שתוכנן להיערך במהלך ספטמבר 2006 בוטל.

עם זאת, הגופים השותפים לארגון היום נותרו משרדי הממשלה, מפעילי התחבורה הציבורית, וארגוני איכות הסביבה, וכמעט כל האירועים שהתקיימו היו הצהרתיים בלבד. הרשויות המקומיות טרם נרתמו למשימה החשובה הממתנה רק להם: לבצע את השינויים התחבורתיים הדרושים ברמה המקומית, על מנת שהמרחב העירוני בו כולנו חיים יהיה אכן ראוי למחיה. יום התחבורה הציבורית הוא הזדמנות פז לחנוך תכניות תחבורה לבתי ספר ולמעסיקים, או להכריז באופן חגיגי על שינויים תכנוניים מוטי-תחבורה ציבורית. התקשורת נותנת במה נרחבת, הפעילים דרוכים ומוכנים לסייע, אך הרשויות המקומיות עדיין פוסחות על שני הסעיפים.

ברחבי העולם, מתקיימים אירועי "שבוע הניידות" בעיקר ברמה המקומית. ראשי הרשויות, אשר הבינו את חשיבותה של התחבורה הציבורית לקיומה של העיר, מנצלים את ההזדמנות להפיץ את הבשורה גם לאחרוני התושבים, כי אפשר גם אחרת.

ב-17 באוקטובר 2007 יתחיל "שבוע התחבורה הציבורית" הישראלי, קואליציית הארגונים הלוקחת חלק בארגונו והפעלתו גדלה משמעותית בהשוואה לשנים קודמות. מדובר בקואליציה המורכבת מארגונים סביבתיים, חברתיים ומקצועיים שעבורם, כל אחד בדרכו שלו, מהווה התחבורה הציבורית פתרון. במהלך היום תתרחש פעילות בכל רחבי הארץ, כגון הצגה של שירותי תחבורה חדשים, פעילות הסברתית על שירותים קיימים, כנס מקצועי, פעילות תקשורתית ענפה ועוד. בחג התנועה העתידי לבוא עלינו משתתפים גם מפעילי התחבורה הציבורית, משרדים ממשלתיים וגופים ציבוריים אחרים, כל אלה הביעו נכונות משמעותית להשתתף בפעילות לקידום התחבורה הציבורית בישראל. מי ייתן והשנה, בעקבות יוזמות חקיקה והחלטות תקציביות משמעותיות, יום תחבורה ציבורית יהווה נקודת מפנה בעצמתה ומרכזיותה של התחבורה הציבורית בישראל, כמוקד מרכזי ומוביל במערכת התחבורה היבשתית כולה.

דף הבית של "שבוע התנועה האירופאי": <http://www.mobilityweek.eu>
מגמה ירוקה: www.green.org.il תחבורה היום ומחר: www.s-t.org.il
אתר יום תחבורה ציבורית בישראל: www.std.org.il

בעיר, מתוכם חצי הינם אוטובוסים שאינם מזהמים. כמו כן, הושקו תחנות חכמות עם פרטים על הגעת אוטובוסים ונתיבי נסיעתם. באוניברסיטאות הוכרו מספר מקומות להולכי רגל בלבד שהובילו לרמת ניווחות גבוהה וידידותית לסביבה במתחמי האוניברסיטה. "שבוע הניידות" איפשר לעיר בולוניה להכריז על שני שבילי אופניים חדשים באורך של 80 ק"מ, שהצטרפו ל-92 הק"מ של שבילים שכבר היו קיימים. השבילים עוברים בין היתר על יד צירי תנועה רחבים, מה שהביא לעלייה ברמת בטיחות רוכבי האופניים וגם יצר שבילים המעלים את רמת החיים בעיר.

בולוניה תכננה מחדש מספר אזורים בהם היה גודש תנועה וזיהום אוויר גבוה, ואפשרה גישה נוחה לתחבורה הציבורית על חשבון סגירת כבישים וצירים לרכבים הרבים שזיהמו את האזור.

תערוכה עם שלל רכבים ידידותיים לסביבה ודוכני הסברה על אנרגיה נקייה איפשרו לעוברים ושבים להעמיק את ידיעתם בתחום זה ולקדם נושאים חשובים אלו. חברות גדולות המעסיקות מספר רב של עובדים התבקשו למצוא פתרונות נוחים לעובדיהן להגעה למקום העבודה בתחבורה ציבורית או בכל דרך המשרתת את שמירת הסביבה הנקייה. פורום גדול ובו 300 מנהלים בכירים מכל ענפי התחבורה, חברות, ארגונים, נציגי הממשלה, עיריות וכו', דנו יחד עם אזרחי העיר בכל הנושאים האקטואליים לשיפור התחבורה והתוכניות לעתיד, בדגש על שמירת הערך האקולוגי.

במקום הראשון הוכרזה העיר: לאון, ספרד

בעיר לאון נערכו תערוכות ותחרויות רבות אשר קידמו את מודעות הציבור בנושא התחבורה הציבורית. משתתפים רבים נכחו באירועים והפעילויות נרשמו כהצלחה.

כל יום במהלך "שבוע הניידות" התרכזו בנושא תחבורתי מסוים והימים קידמו את חשיבות השמירה על הסביבה ומניעת זיהום אוויר. ילדי העיר לאון היו במרכז "שבוע הניידות". כ-30 בתי ספר השתתפו בפעילויות שונות אשר אפשרו להם לחקור את נושא התחבורה הציבורית לעומקה. כך, ילדי העיר היו צריכים לנסוע בקווי אוטובוס שונים ולהיחשף לתחבורה הציבורית. הילדים השתמשו בכרטיסים חכמים ונסעו במסלולים שונים בעיר.

נערכו פעילויות רבות הקשורות לרכיבה על אופניים, וגם שם הענות התושבים הייתה גדולה כש-5,000 איש השתתפו ברכיבה. בנוסף, ניפתח שביל אופניים חדש לרגל "שבוע הניידות". אחת מהפעילויות אשר הפכו לקבועות היתה פתיחת מרכז לאנרגיה ירוקה, הראשון מסוגו עם מערכת הידראולית שמשמשת לאספקת חשמל לעיר. במרכז ישנם מיצגים שונים שכולם מסבירים כיצד ניתן לחסוך באנרגיה ומה הם השימושים החדשים לאספקת אנרגיה נקייה מזהום. נתיב אוטובוס חדש הושק עם אוטובוסים ידידותיים לסביבה והמילה האחרונה של טכנולוגיות התחבורה. הנתיב החדש נוסע במקביל לכביש החגורה של העיר ואמור לספק מענה לכל האנשים שמעדיפים לא להיכנס עם רכב למרכז העיר.

מטרת הפירוט הנרחב שהוצג לפניכם הוא להמחיש כיצד שבוע תחבורה אמיתי אמור להתנהל, וכיצד במדינה מתוקנת, שכמותה שואפת ישראל להיות, שיפור התחבורה הציבורית אמור להיות בראש הסדר הציבורי, בשל היות התחבורה הציבורית מענה חברתי וסביבתי לחלק מהבעיות של החברה הישראלית.

יום תחבורה ציבורית בישראל, הופך לאט לשבוע

במשך שנים, הביטו הפעילים הסביבתיים בישראל בקנאה בתמונות המגיעות מארצות הים מדי שנה בסוף חודש ספטמבר - רחובות הנסגרים לתנועת מכוניות, אירועים המוניים של רכיבה על אופניים,